

איש קטן גדול

שלה. ראשי-משלה חכם היה מבין את הרמו. אך מניין לוקחים ראשי-משלה חכם?

פליציה לאנגר היתה במצב קצת אומלל: היא טרחה, התרוצצה, הכינה טיעון — ולבסוף לא ניתן לה להפיל ליט אף מילה אחת. הכל נגמר בילעדיה. חיים כהן לא היה זקוק לטיעונה.

ביושבי בואלם הקטן, שהיה מלא עד אפס מקום, כשאני דחוס בין עיתונאים מכל העולם, בני מישפחות המגורשים, אישים מן הגדה וסתם סקרנים, לא יכולתי שלא להרהר על דרכו של איש רב-גוני ורבי-סתירות זה.

פעם הופיע על שער העולם הזה, ליד עמוד-תלייה, זה היה בשנות ה-50, כאשר היועץ-המישפטי חיים כהן הכין עבור דויד בן-גוריון נוסח דראקוני מאין-כמהו של חוקי-ביטחון-המדינה. ההצעה היתה מלאה בסעיפים שגורו עונשי-מוות על עבירות מעבירות שונות.

נוסח זה לא התקבל, בסופו של דבר (גם תודות למאבקנו), ותחתיו התקבל נוסח פחות דראקוני, אך חמור מאוד כשלעצמו. חיים כהן הוסיף להיות בעניינו נציג התכונות הגרועות ביותר של האוטוקרטיה הבן-גוריון-נית. האיש בעל הגולגולת המיוחדת, הפך סמל השרירות של המדינה.

אך הנה התמנה היועץ המישפטי לשופט בית המישפט העליון — ואופיו השתנה בן-לילה. בוודאי נכון יותר לאמר: אופיו האמיתי השתחרר והתגלה. הוא הפך האמין והליברלי שבין השופטים העליונים. מן מובהק של זכויות האדם מול שרירות השלי-טון.

לא כל ההחלטות של חיים כהן נראות לי. למשל: החלטתו שלא להתיר לערבי בן-המקום לגור ברובע היהודי בירושלים.

אך חיים כהן אינו אדם חלק ופשוט. הוא בעל אופי מורכב מאוד. הוא בן למישפחה יהודית-גרמנית דתית, ובהיותו כהן נשא אשה גרושה בחוץ-לארץ. אופיו הליברלי אינו מונע מדי פעם סטיות לאומניות קיצוניות. אך אם אייפעם יתנכל לי השילטון בניגוד לחוק, ואני אגיש עתירה לבג"ץ — אשמח אם חיים כהן יישב בהרכב.

ואם כהן יפרוש לגימלאות, בעוד שנה — אשמח אם יבוא במקומו אהרון ברק. הוא הופך במהירות יורשו של כהן.

צעיר מנומס

יצאתי מבניין בית-המישפט העליון (אגב, איזה בניין נהדר!) בתום אותה ישיבה בחוץ שוחחתי עם כמה עיתונאים זרים. שמתי לב לבחור צעיר, חובש-כיפה, שעמד מן הצד והקשיב.

כשפניתי ללכת לדרכי, ניגש אלי אותו צעיר ושאל בעדינות רבה, אם מותר לו להציג לי שאלה.

"נכון שיש אזרחים ערביים בישראל?" שאל. איך הם יכולים לשיר כל עוד בלבב פנימה, נפש יהודי הוסיף?"

עניתי שהתיקווה היא הימנון לאומי, לא הימנון המת-אים למדינה שבה חיים בידח בני שני לאומים. אולי היה כדאי שיהיה לנו הימנון ממלכתי נוסף על ההימנון הלאומי. ניצלתי את ההזדמנות כדי להזכיר שהמצב יהיה הרבה יותר קשה, אם השטחים הכבושים יסופחו לישראל, ויהיו במדינה שני מיליון ערבים שאינם יכולים לשיר את התיקווה.

הצעיר צעד לצדי, והמשיך להציג שאלות בנימוס רב. לבסוף אמר: "יש לי פיתרון אחר. זהו פיתרון טוב לערבים."

"איזה פיתרון?" שאלתי בסקרנות.

"צריכים לגרש את כל הערבים מארץ-ישראל", השיב רכות.

לרגע נדהמתי. אני מודה ששום דבר בחזונו ובהתי-נהגותו של צעיר מנומס זה לא העלה בי את החשד שהנה לפני אדם התומך ברעיון המוגדר, באמנה הבינ-לאומית שגם ישראל חתומה עליה, כפשע של השמדת-יעם.

"תאמיני לי", התעקש, "זהו הפיתרון הטוב ביותר בשביל הערבים. צריכים להזיז אותם."

"חוששני שכאשר נתחיל להזיז את זה, אמרת, לא ברור מי יזיז את מי בסופו של דבר — אנחנו את 800 מיליון המוסלמים, או 800 מיליון המוסלמים אותנו."

"אין ברירה — זה או הם או אנחנו." סיכם הבחור, ונפרד לשלום בנימוס.

כי השוטרים פעלו מתוך זעם מוצדק, מפני שהעציר ניסה לדרוס אותם, ואשר להתעללות שנמשכה בתא-המעצר, לא הצליח העציר, לדעת השופטת, לקבוע בוודאות מי בדיוק עשה מה.

אני בטוח שהשופטת פסקה לפי מיטב הבנתה. אך כמו פסקה-דין באותו סרט, יעודד גם פסק-דין זה את השוטרים הברוטליים ביותר להמשיך במה שהפך נוהג בתחנות-מישטרה רבות בישראל: התעללות שיטתית בעצירים חסרי-יגמן (כן, כן — גם יהודים!).

אני משוכנע כי רוב האזרחים שמעו ידיעה זו ברדיו אמרו לעצמם: השופטת צודקת בהחלט. הגיע הזמן שהמישטרה תשבור לפושעים האלה את העצמות.

כפילות ריגשית זו קיימת בכל השטחים. המעשים המתוארים בסרט אפוקליפסה עכשוו מעוררים סלידה, אך מעשים דומים מאוד הנעשים על-ידינו נראים כסבירים בהחלט. הקהל הרע לעיתונאים האמיצים, חושפי פרשת-ווטרגייט, בסרט כל אנשי הנשיא — אך אותו הקהל מצדיק אצלנו הצעות-חוק הבאות לכבול את ידי העי-תונות. כך שגילוי פרשת-ווטרגייט ישראלית יהפוך בלתי אפשרי.

האם אנחנו יותר חכמים, יותר אנושיים, יותר טהו-רים כאשר אנחנו צופים בסרטים — ביחוד כשזה נוגע לזולת?

האיש בעל הגולגולת

אין המדינה משופעת באישים שאפשר להצביע עליהם ולאמר: "הנה בן-אדם!" חיים כהן הוא אחד מהם.

כשהוא נכנס השבוע לאולם בית-המישפט ותפס את

כשראיתי את הסרט אפוקליפסה עכשוו היתה לי ההרגשה שכבר ראיתי קטעים ממנו קודם לכן. אני מת-כוון לסצנה העומדת במרכז הסרט (לדעתי אפשר היה לוותר בשקט על כל שאר חלקיו, מבלי לגרוע ממנו דבר): ההתקפה של פרשי-המסוקים על הכפר הוויאטי-נאמי השלו ופעולת רצח-היעם שם.

השבוע נזכרתי היכן כבר ראיתי סצנה זו. הטלוויזיה הקרינה במוצאי-החג-השבועות את הסרט איש קטן גדול עם דאסטין הופמן, שראיתי לראשונה לפני שנים — ושם הופיעה אותה סצנה עצי-מה. אלא שבסרט זה ה-תוקפים רוכבים על סוסים, ולא במסוקים, והקורבנות אינם אנשים חומים בוויאטי-נאם, אלא אנשים אדומים בלב אמריקה.

שאר הפרטים זהים: המפקד צמא-הדם והמטורף של חיל-הפרשים, התקפת הפתע על כפר שלג, רצח הנשים והילדים. מעין שר-ארוטא.

הקשר אינו מיקרי. הרי וועות של מילחמת ויאטי-נאם, שהוקרנו מדי יום על מירקעי הטלוויזיה האמריקאית תודות לצוותות אמיצים והגונים בשטח, גרמו להתקוממות מצפונית אדירה בקרב הנוער האמריקאי. ההתקוממות לא הצי-טמצמה לווהו, היא פשטה אל העבר. בפעם הראשונה התמודד הנוער האמריקאי עם האמת שהודתקה במשך דורות: שהתרבות האמריקאית כולה צמחה מתוך רצח-יעם.

באחד הימים, בשיא מילחמת ויאטי-נאם, לקחה אותי ידידיה אמריקאית לוצגת הסרט חייל כחול בקולנוע במרי-נו בסטון. גם בסרט זה מופיעה סצנה דומה — התקפת חייל הפרשים על כפר אינדיאני שלג, תוך רציחת זקנים וילדים, גברים וגשים (הגשים נרצחו אחרי שנאנסו).

אולם הקולנוע היה מלא צעירים וצעירות, מאותם שראיתי בהפגנות נגד המילחמה, הבתלכלת בפניהם בתום הסרט. רבים היו במצב של לם. בבית-הספר לימדו אותם היסטוריה אחרת של ארצות-הברית.

למדתי לכבד ולאהוב את הנוער האמריקאי הזה, המתמודד באומץ-לב כזה עם העבר של עמו. אין זה קל. איזה עני יכול להשלים — גם בדיעבד — עם ההכרה שכל חייו הלאומיים צמחו במולדת שדודה, על קיברה של אוכלוסיה תמימה ואהודה, שגרצחה בדם קר? איך להגיע לראייה היסטורית מאוזנת, מבלי ללקות בסכיזופרניה קיבוצית?

כיום נובטים הזרעים של סכיזופרניה כזאת גם אצלנו. גם אנחנו דוחקים את עברנו הקרוב, בהעמידנו פנים שארץ זו היתה ריקה, שפעלנו כל העת מתוך הגנה עצמית בלבד. שהאינדיאנים הרעים (כלומר, הפלסטינים) זממו כל העת להשליכנו לים, שאנחנו לא גירשנו ולא נישלנו.

מתי יפיקו אצלנו סרט כמו איש קטן גדול? בעוד דור? ואולי יבאו מעשי הממשל הצבאי בשטחים הכבושים להתקוממות מצפונית כזאת כבר בעוד שנה-שנתיים?

באולם-הקולנוע בבוסטון פרץ הקהל במהירות-כפיים סוערות כאשר הצליח אחד האינדיאנים להרוג את מפקד היחידה האמריקאית. הלוואי ולא נגיע לעולם ליום שבו ימחא נוער ישראלי כפיים כאשר יראה על הבד סצנה דומה.

כדי שזה לא יקרה, מוטב שנגיע במהרה לראייה מאוזנת של ההיסטוריה הקרובה — שנזכור את הצדק שלנו, אך נראה גם את הצדק של הולת, שנבין את מלוא ארסאגיות של הסיכסוך בין שני העמים, הרואים בארץ זו את מולדתם, והמסוגלים לחיות בה בידח רק אם יכבדו זה את זה.

חשבונות כפולים

לאנשים רבים, כך נדמה, יש מכניזם מיוחד בראש, המאפשר להם להפריד בין בעיות הזולת ובעיות של עצמם.

הנה ראינו בטלוויזיה, לפני שבועיים, סרט צרפתי שבו כיכב ז'אק ברל. על ספסל-הנאשמים ישבו שלושה שוט-רים אכזריים, שעינו חשוד עד מוות. ברל, השופט-החוקר (איש המונה בצרפת על החקירה עד להגשת המישפט), לחם למען הצדק והרשעת הפושעים. אך העוול ניצח, והשוטרים זוכו במישפט.

אני משוכנע כי לא היה אף צופה אחד בארץ שלא זעם על עיוות-דין זה, ושלא הצדיע לזאק ברל האידי-אליטי.

השבוע החליטה שופטת ישראלית לזכות חבורה של שוטרים, שנאשמו בהתעללות אכזרית בעציר. ההתעללות היתה בעת המעצר, במשכה בניירת הגיעה לשאי באתר-נתהמישטרה. כשהעציר היה חסרי-יעש, השופטת באתר-

דאסטין הופמן

אהרון ברק

אורי אבנרי

יונה אישי

מקומו במרכז הרכבי-השופטים שבא לדון בעתירת שלו-שת מגורשי הרי-הברון, רווח לי.

לא התאכזבתי. עוד לפני שגבריאלי בן יכול היה להשלים את המישפט הראשון שלו, בשם הממשלה, שיסע אותו חיים כהן בשאלה פשוטה ותקיפה: "אני רואה שלא ענית בתצהיר שהגשתי לטענה כי למגורשים לא ניתנה האפשרות לערער על הגירוש לפני ועדה-ערר?"

גבריאלי בן הוא איש מנוסה, והוא כבר ידע באותו רגע שהמישחק נגמר. אך הוא נאלץ לעמוד על רגליו ולהמשיך בטיעון שדוף — ביודעו שזהו טיעון שדוף.

כהן כאילו התעלם מקיומו, ופנה אל השופט אהרון ברק, שישב לימינו, השניים החלו משוחחים ביניהם, מן הסתם על ניסוח ההחלטה.

השופטת הדסה בר-עיתא, שהיא חדשה בבית-המישפט העליון, היתה קצת מבודדת. תוך כמה דקות היתה ההחלטה מוכנה: על הממ-שלה לבוא ולנמק, תוך 45 יום, מדוע הגירוש לא היה בלתי-חוקי, בכך אישרו ה-שופטים, למעשה, את טע-נתו, שהביאה אותנו להפי-גנה ליד גשר-אלנבי.

מדוע 45 יום? זהו זמן רב להכנת טיעון חסר-תוחלת על נקודה מישפטית מובהקת. לדעתי יש לכך

רק הסבר אחד: כהן ועמיתיו ריחמו על הממשלה. הם רצו לתת לה די שהות להחזרת המגורשים, מבלי שיהיה צורך בהחלטה סופית, שתהווה סטיית-ילחי לממ-

חיים כהן